

Non est in omnibus eadem certitudo requirenda.

Hinc ratio præcepti colligitur ex Aristotele (1), cuius sic doctrinam exponit S. Thomas: *Modus manifestandi veritatem in qualibet scientia debet esse conveniens ei, quod subicitur, sicut materia in illa scientia. Quod quidem manifestat ex hoc, quod certitudo non potest inveniri, nec est requirenda similiter in omnibus sermonibus, quibus de aliqua re ratiocinamur. Sicut neque etiam in omnibus conditis, id est his, quæ fiunt per artem, non est similis modus operandi in omnibus; sed unusquisque artifex operatur ex materia secundum modum ei convenientem, aliter quidem ex terra, aliter ex luto, aliter ex ferro (2). Quare ad hominem bene disciplinatum, id est, bene instructum pertinet, pergit S. Doctor cum Aristotele, ut tantum certitudinis quaeratur in unaquaque materia, quantum natura rei patitur. Non enim potest esse tanta certitudo in materia variabili et contingenti, sicut in materia necessaria, semper eodem modo se habente. Et ideo auditor bene disciplinatus non debet maiorem certitudinem requirere, nec minori esse contentus, quam sit conveniens rei, de qua agitur. Propter quod enim peccatum esse videtur, si aliquis acceptet aliquem mathematicum persuasionibus rhetoricis utentem, et si expetatur a Rhetorico demonstrationes certas, quales debet proferre Mathematicus. Utrumque enim contingit ex hoc, quod non consideratur modus materiae conveniens; nam Mathematica est circa materiam, in qua invenitur omnimoda certitudo, Rhetorica autem negotiatur circa materiam civilem, in qua multiplex variatio accidit (3).*

Cæterum mathematica methodo posse gravissimos errores in scientias invehi, monstravit exemplo suo impius ille veterator batavus Spinoza, qui Ethicam geometrica methodo conscripsit, et ex definitionibus propositionibusque æquivocis et falsis, ac putidissimis sophismatis, opus concinnavit ad turpissimum propugnandum Pantheismum (4).

313. Reliquum est, ut pauca quædam delibemus de *Electicismo*, et *Syncretismo*, seu de methodo eclectica et syncretica. In primis in eo «syncretismus ab electicismo differt,

Quid dicendum de Electicismo et Syncretismo.

- (1) Lib. 1.<sup>o</sup>, *Ethicor.*, cap. 3.
- (2) S. Thom., lib. 1.<sup>o</sup> *Ethicor.*, lect. 3, initio.
- (3) S. Thom., lib. 1.<sup>o</sup> *Ethicor.*, lect. 3, paragr. b.
- (4) Cfr. Roselli, loc. cit.

Confutatur

inquit Cajetanus Sanseverino, quod alia ex aliis Philosophis dogmata sine ullo ordine certoque principio corradit et componit» (1). Jam per se patet syncreticam methodum, hoc pacto intellectam, intrinseco vitio laborare. De methodo autem eclectica potest esse major dubitatio. Quis enim jure reprehendat studium optima quæque seligendi, et apte in unum corpus conflandi? Commune tamen vitium fuit scholarum, quæ vocatæ sunt eclecticæ, defectus criterii certi ac securi, quo in delectu contrariarum doctrinarum faciendo ducerentur. Hinc eo se modo fere gesserunt, quo solent se gerere illi mediatores, qui in quacumque contentione jubent utramque partem dissidentem non nihil de sua sententia remittere, ad ineundam videlicet concordiam. Quo quid absurdius excogitari possit? Sæpissime namque fit, ut altera tantum pars veritatem ac justitiam sectetur, altera penitus erret: altera doctrinam evidenter veram tueatur, altera de errore manifeste convincatur. Atqui verum cum errore in concordiam revocare nefas est. Itaque absurdum est et scepticum opus, velle hinc inde varia doctrinarum oppositarum capita in unum corpus colligere; nec fieri potest, quemadmodum scite observat Cajetanus Sanseverino, quin Eclecticismus hujusmodi omni norma criterioque destitutus in syncretismum evadat, inconditamque farraginem invicem repugnantium sententiarum exhibeat. Idque multo evidentius apparet in Cousiniano eclecticismo. Victor enim Cousin, quemadmodum initio diximus, abnorme illud ac vere peregrinum statuit principium, errorem *purum* cadere in mentem humanam non posse, erroremque non esse nisi veritatem incompletam, quare nullum systema philosophicum dari, quod falsum sit penitus, sicut nullum quoque datur, quod plenam veritatem possideat, cum veritas dispersa sit, ac inter omnes Philosophorum scholas per partes distributa. Quo jacto principio,

(1) *Elementa Philosophiæ christianæ Log. Pars tertia* num. 33, in nota. «Origo vocis est. pergit idem Auctor, a verbo *συγχρηθίσαι*, quod a *σύν* (cum) et *Κρήτη* (Crete) componitur, quia Cretenses, teste Plutarcho (*de Frat. amore*, Opp. tom. II, pag. 490 ed. Xiland) crebris seditionibus bellicisque civilibus exagitati, extrinsecus adventantibus hostibus, pacem et societatem coiverunt. Is enim erat, quem ipsi appellabant Syncretismum.»

eam aptissimam esse philosophandi rationem conclusit, quæ quidquid in variis et contradictoriis systematis continetur, in unum corpus coagmentet. At doctrina hæc stare nequit, utpote quæ ruinoso innititur fundamento. Sicut enim aliud est tacere de re aliqua, et aliud mentiri, sic aliud est non plenam veritatem circa objectum aliquod possidere, et aliud errare circa illud, nempe aliud est inadæquate cognoscere, et aliud perperam cognoscere; error quippe non est simplex defectus cognitionis, sed cognitio difformis objecto, quemadmodum superius vidimus (1).

Nihil ergo mirum, si ex tam absurdo principio falsissimum eclecticisimum Cousinus derivaverit, talemque, qui non veram scientiam gignere valet, sed monstrum aliquod duntaxat informe, quale describit Horatius Flaccus initio epistolæ ad Pisones de *Arte poetica*.

Cæterum si quis talem eclecticisimum amet, qui, admissis atque in tuto positis primis principiis et veritatibus omnibus, quas aut ratio evidens demonstrat, aut Fides divina firmiter tenendas proponit, respuat tamquam falsum, quidquid hisce veritatibus contradicit, et in reliquis seligat eas doctrinas ac sententias, quas mens, præjudiciis omnibus libera, conformiores rationi deprehenderit, easque apte et coherenter ordinaverit; non is ego sum, qui hujusmodi eclecticisimum reprehensum velim, aut non potius maximopere commendem. Hanc enim puto philosophandi rationem tenuisse primum Patres Ecclesiæ (2) ac mox Doctores Scholasticos, qui quidquid in auctoribus priscis reppererunt, aut ecclesiasticæ doctrinæ conforme, aut ad eam propugnandam aptum rationique consentaneum, avidissime arripuerunt, atque ad firmissimum æque ac pulcherrimum scientiarum ædificium extruendum, velut totidem affabre sectos lapides, adhibuerunt. Eodemque studio eos animatos esse oportet, qui evadere insignes cupiunt in philosophica doctrina, potissimum cum in varias incidunt sententias in catholicis scho-

(1) *Logic. Major.*, n. 6.

(2) Vide Clement. Alexandr., *Stromat.*, lib. 1, cap. 7 et 13; Lactant. Firmian., *Divinar. Institution.*, lib. 7, cap. 7; S. Augustin., *De Civit. Dei*, lib. 8, cap. 9.

Qualitatem  
eclecticisimus  
licet.

lis non sine animorum æstu controversas, veritatem semper sincerissime quaerentes, eandemque ubilibet repertam libenter amplectantes, errores autem a quocumque tandem doceantur, diligentissime caventes, in omnibus denique rationum pondus magis, quam nomen auctorum attendentes. Quamquam in hoc doctrinæ delectu faciendo, ii potissimum consulendi sunt, qui inter Scholasticos maxime eminuerunt, ac nominatim S. Thomas, illique, qui tantorum Doctorum vestigia sequentes, doctrinam Scholasticam illustrarunt, ac novis accessionibus locupletarunt. Crede enim mihi, nullum hactenus humanæ scientiæ monumentum excitatum vidi aut verius, aut ditius, aut solidius, numerisque omnibus generatim absolutius, quam Scholastica Philosophia, cujus nisi mentes cepisset tristissima ignoratio vel oblivio, non potuissent ubique serpere ac pene etiam triumphare recentiorum errorum levissimæ inanitates, quemadmodum nec durare tenebræ queunt iis in locis, quæ meridianus sol lumine suo illustrat, nec grassari vulpeculæ, ubi vigilant generosi canes,

## CAPUT II.

### DE METHODICA DUBITATIONE CARTESII.

314. Duplex est dubitatio, altera realis, altera hypothetica vel methodica. Reals est vera suspensio animi ad neutram partem contradictionis inclinantis. Hypothetica vel methodica consistit in eo, quod mens quamvis non dubitet, se tamen gerit, quasi reapse dubitaret, nempe inquirendo et considerando fundamenta rei eo pacto, quo solent illi, qui vere dubitantes, e dubio suo emergere cupiunt.

Discrimen duplicis hujus nullibi melius innotescit quam in infideli, cui nondum sufficienter proposita est revelatio, et in Theologo, qui dogma revelatum, quod firmiter in corde suo credit, omni argumentorum genere confirmare et credibile reddere contendit. Infidelis ille verum tenet dubium in corde suo; at Theologus non vere dubitat, secus enim hære-

Dubitatio  
duplex: realis,  
et hypothetica  
vel methodica.

Discrimen  
utriusque decla-  
ratur.

ticus foret, nec posset revelatæ doctrinæ rationem exponere, salva fide; et nihilominus ita inquiri argumenta et expendit, et in omnem partem versat propositam rem, sicut faceret ille, qui ex animo dubitans, dubium suum deponere rationabiliter vellet, ac certitudinem comparare. Finis enim hujus dubitationis est, ut illi, qui de re dubitant, aut certe ob suam ignorantiam rationum dubitare facile possent, undique perspectis fundamentis veritatis, et motivis etiam apparentibus, si quæ forte sunt, unde dubium posset ingenerari, in constantissimo imperturbatoque assensu confirmentur. Quæ etiam causa est, cur simulata hæc et hypothetica dubitatio *methodicæ* nomen acceperit, quia est aptissima docendi methodus, ut illi, qui student, consideratis in quavis quæstione ac dissipatis omnibus, quæ obstare possent, animumque ab assensu retrahere, difficultatibus, scientias plenius ac securius acquirant. Quare hujusmodi rationem scientias pertractandi jam inde a remotissima antiquitate video usurpatam. Fa sane usus fuit Aristoteles (1), testante Angelico Doctore: *Consuetudo* inquit. *Aristotelis fuit, fere in omnibus libris suis, ut inquisitioni veritatis vel determinationi præmitteret dubitationes emergentes* (2). Nec solum usus fuit Aristoteles dubitatione, sed utendum esse diserte præcepit, variisque probavit argumentis (3). Eamdem methodum adhibuit S. Thomas in pluribus operibus, eandem S. Bonaventura, Albertus M. alique Scholastici: eandem denique posteriores Scholastici, ac noninam Suarez in variis libris, Cosmus Alamannius, Sylvester Maurus, et alii bene multi. Methodicam itaque dubitationem generatim non reprobamus, verum e converso laudandam et commendandam esse ducimus, dummodo dubitans reservet sibi sufficientia principia, unde mox possit a statu dubii in statum certitudinis transire, quemadmodum fecerunt sapientes illi, quos nuper commemoravi, Doctores.

315. Nunc autem quæritur, quid dicendum sit de Cartesii methodica dubitatione. Quamquam enim satis infelix in Philosophia Cartesius reliquerit nomen, celebritas tamen illius

(1) Vide v. g. lib. 1.<sup>um</sup> de Anima, cap. 2; lib. 1. de Cælo.

(2) S. Thom., lib. 3.<sup>o</sup> Metaph. lect. 1. paragr. e.

(3) Vide Aristot., lib. 3.<sup>o</sup> Metaph., cap. 1.; Cfr. S. Thom. ibid. lect. 1.

Methodica  
dubitatio Car-  
tesii:

non sinit nos hic penitus præterire methodum, quæ non paucos nacta est laudatores, nec pauciores oppugnatores.

Hic cum notasset, sæpe nos ab ineunte ætate deceptos fuisse in delectu opinionum, sæpe etiam temere nimis ac precipitanter judicasse de rebus, quærendum esse statuit aliquem modum, quo et præjudicia omnia exuamus erroneque admissos respuamus, ut sic solidum deinceps excitari possit scientiarum ædificium, nullis amplius obnoxium dubiorum et incerti animi fluctuationibus. Et methodum hujusmodi reperit Cartesius in universali dubitatione, quæ in adulta ætate semel in vita instituenda est ita, ut in dubium revocentur, aut etiam tamquam *falsæ rejiciantur*, omnes prorsus veritates et cognitiones, de quibus aliquo modo liceat nobis dubitare, vel falsitatem suspicari, illis solum reservatis, circa quas dubium est prorsus impossibile, nimirum ut super hisce veritatibus fundari possit tota reliquarum certarum cognitionum moles in scientiis (1).

Itaque in dubium revocandum est mihi, inquit, in primis, quidquid hactenus ut verum admisi, vel a *sensibus* vel *per sensus* accepi, hos enim interdum fallere deprehendi; at prudentiæ est nunquam illis plane confidere, qui nos vel semel deceperunt (2).

Dubitandum quoque est de ipsis veritatibus mathematicis, earumque principiis etiam evidentibus (3), tum quia quidam hæc tractantes decepti sunt; tum quia, cum audierimus Deum, Creatorem nostrum, posse quidquid sibi libuerit facere, forte nos tales effecit, ut in omnibus decipiamur. Si enim Deus quandoque permisit nos falli, cur non possit permittere ut semper fallamur? (4) Vel certe supponi potest, *genium aliquem malignum, eundemque summe potentem et callidum, omnem suam industriam in eo posuisse, ut me falleret* (5).

(1) Vide Cartesium, *Medit.* 1.<sup>a</sup> et 2.<sup>a</sup>; *De Princip. Philos.*, 1.<sup>a</sup> part. n. 1 et 2.

(2) Cartes., *Medit.* 1.<sup>a</sup>; *De Princip.*, prim. part. n. 4.

(3) V. g. quod duo et tria simul juncta sunt quinque, *quadratumque non plura habeat latera quam quatuor*. Cartes., *Medit.* 1.<sup>a</sup> circ. med.

(4) *De Princip.*, 1.<sup>a</sup> part. n. 5; *Medit.* 1.<sup>a</sup>

(5) *Medit.* 1.<sup>a</sup> vers. fin.

exponitur.

De omnibus  
dubitandum.

Suppono igitur omnia, quæ video falsa esse: credo nihil unquam existisse eorum, quæ mendax memoria repræsentat: nullos plane habeo sensus; corpus, figura, extensio, motus locusque sunt chimæra. Quid igitur erit verum? fortassis hoc unum, nihil esse certi (1). Nam facile etiam supponere possumus Deum non esse (2). Et tandem post adducta quædam argumenta ad evertendam certitudinem suarum cognitionum, sic concludit: Quibus sane argumentis non habeo, quod respondeam, sed tandem cogor fateri nihil esse ex iis, quæ vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconsiderantiam vel levitatem, sed propter validas et meditata rationes, ideoque etiam ab iisdem non minus, quam ab aperte falsis, accurate deinceps assensionem esse cobibendam, si quid certi velim invenire (3).

Unum tamen est, quod ab hac universali dubitatione excipiendum necessario est, nempe propria cogitatio cum existentia, si enim cogitamus (4) si dubitamus, si fallimur, certe sumus. Tam absurdum quippe nobis videtur concipere, quod ille qui cogitat, re vera, dum cogitat, non existere, ut quantumvis rationes dubitandi excogitare velimus, numquam possimus nobis persuadere conclusionem hanc: Cogito: ergo sum, veram non esse, atque adeo hæc est prima et omnium certissima propositio, quæ occurrit cogitationes suas ordinare cupienti (5). Neque enim fieri potest, ut ullus deceptor, utcumque astutus et omnipotens, in hac persuasionem nobis illudat (6). Sit ergo hæc prima veritas indubitabiliter nota, mea cogitatio et existentia. Videamus, quomodo ex hac prima basi Cartesius certitudinem aliarum rerum acquirat.

(1) *Medit.* 2.<sup>a</sup> *De Principiis*, part. 1.<sup>a</sup> n. 7.

(2) *De Principiis*, part. 1.<sup>a</sup>, n. 7.

(3) *Medit.* 1.<sup>a</sup> vers. fin.

(4) Quid intelligat Cartesius nomine *cognitionis* apparet ex hisce eiusdem verbis: *Sed quid igitur sum? res cogitans? quid est hoc? nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque et sentiens.* (*Medit.* 2.<sup>a</sup>, circ. med). Quare nomine *cognitionis*, videtur intelligere omnes actus internos sive cognoscitivos, sive appetitivos, quos conscientia renuntiat. Cfr. etiam, *Medit.* 3.<sup>a</sup>, initio.

(5) *De Principiis*, part. 1.<sup>a</sup>, num. 7.

(6) *Medit.* 2.<sup>a</sup>, paulo post init.

Dubitari  
tamen nequit de  
propria  
cogitatione et  
existentia.

Ratio, cur de hac prima veritate non possim dubitare, est quod illam *clare et distincte percipiam*. Ergo quidquid clare et distincte percipitur, tamquam verissimum certissimumque habendum est (1). En celeberrimum criterium Cartesii.

Verum objicies, criterium hoc non valere, quia multa quoque alia clare ac distincte a nobis cognita, in dubium revocavimus, potissimum quia forte Deus, Creator noster, dederit nobis facultates natura sua fallibiles etiam in iis, quæ clarissime distinctissimeque percipiuntur (2). Hæc tamen difficultas facile dissipatur, ostensa existentia et veracitate Dei.

Sane Deus veracissimus existit. Nam est in me idea entis infiniti, æterni, immutabilis, independentis, summe perfecti. Atqui hæc idea necessario postulat realitatem sui objecti. Nam hæc idea causam aliquam habeat, oportet, eamque summe perfectam, siquidem effectus causam proportionatam postulat, atque adeo idea entis infiniti, æterni, summe perfecti non aliunde causari potest, quam ab ente infinito, æterno, summe perfecto. Jam vero ens huiusmodi Deus est. Ergo Deus existit revera perfectissimus veracissimusque, qui proinde non potuit mihi facultates deceptrices, etiam in rebus clare ac distincte perceptis, largiri (3). Quod si in rebus clare ac distincte perceptis deciperemur, in Deum refundendus esset error noster, utpote qui lumen naturale dedisset fallibile. In iudicandam ergo clare ac distincte perceptis error esse nequit, sed errores semper accidunt, ex eo quod iudicemus temere ac precipitanter de iis, quæ nondum satis cognovimus (4).

Criterium evi-  
dentia  
Cartesianum.

Valor  
hujus criterii  
confirmatur ex  
veracitate  
Dei.

(1) *Medit.* 3.<sup>a</sup>, paulo post init.

(2) *Medit.* 3.<sup>a</sup>, paulo post init.

(3) Vide Cartes. hæc fusissime exponentem in *Medit.* 3.<sup>a</sup>, et initio *Medit.* 4.<sup>a</sup> Cfr. *de Principiis*, prim. part. n. 14, seqq.

(4) *De Principiis*, part. 1.<sup>a</sup>, num. 29, 30, 33, 43 et 44. Cæterum perceptionem claram et distinctam ita declarat Cartesius: *J' appelle claire celle qui est présente et manifeste à un esprit attentif; de même que nous disons voir clairement les objets, lorsqu' étant présents à nos yeux ils agissent assez fort sur eux, et qu' ils sont disposés à les regarder: et distincte, celle qui est tellement précise et différante de toutes les autres, qu' elle ne comprend en soi que ce qui paraît manifestement à celui qui la considère comme il faut.* *De Principiis*, loc. cit. n. 45.

Maneat ergo hoc principium firmum: *Quidquid in idea clara et distincta rei continetur, verum est, ac tamquam certissimum tenendum.*

Ece methodum a Cartesio propositam ad scientias cum certitudine ac sine errore ac præjudiciis comparandas, cujus hæc est summa:  $\alpha$ ) dubitandum de omnibus semel in vita, vel supponendæ falsæ omnes prorsus cognitiones, de quibus omnino dubitari potest:  $\beta$ ) unum tamen absolute indubitabile existit, cogitatio et existentia propria, quam conscientia ineluctabiliter testatur:  $\gamma$ ) ratio indubitabilis certitudinis, quæ adest in hoc testimonio, est clara et distincta perceptio:  $\delta$ ) quidquid clare ac distincte percipitur, verum esse, indubitabile plane est supposita existentia et veracitate Dei. Quo criterio suppetit jam nobis via verum a falso discernendi.

316. Doctrina hæc, sicut aliæ ejusdem Cartesii sententiæ, plures nacta est adversarios, quorum alios innuimus in Introductione (1); alii fusius videri possunt apud Cajetanum Sanseverino (2). Non defuerunt tamen alii, sive inter æquales sive inter posteros, qui Cartesium non solum ab omnibus adversariorum objectis tuerentur, verum etiam summis extollerent laudibus (3). Nobis autem quid dicendum sit de Cartesianâ methodo, exponet sequens

PROPOSITIO. Methodica dubitatio, prout a Cartesio instituitur tamquam via ad philosophicam in scientiis certitudinem comparandam, multis capitibus absurda est.

Prob. 1.<sup>o</sup> Nam Cartesius vel proponit veram et realem dubitationem, vel solam fictam et hypotheticam. Si veram et realem, opus aggreditur plane impossibile. Nam sunt multa, quemadmodum jam sæpius notavimus (4), ac nominatim prima scientiarum principia, quæ, intellectis terminis, a nemine in dubium revocari possunt, licet ore perfracte negentur. Si autem fictam dumtaxat et hypotheticam, non minus

(1) Num. 98.

(2) *Log.*, part. 2, cap. 2, art. 3.

(3) Vide Sanseverino, loc. cit. Cfr. supr., *Introduction. in Univ. Philos.*, num. 98.

(4) Vide supra n. 49, ubi de Scepticismo, et num. 197, ubi de principiis ac propositionibus per se notis.

Judicium  
de Cartesiano  
systemate.

Crisis.

Methodica  
dubitatio  
Cartesii multis  
capitibus  
absurda  
ostenditur.

dubitare licebit de veracitate conscientie propriam cogitationem testantis, quam de veritate naturali cæterarum facultatum cognoscivarum. Cur ergo de illa non dubitetur?

Prob. 2.<sup>o</sup> Dubitatio Cartesianâ adeo est universalis, ut ea posita, impossibile sit philosophicam et rationalem certitudinem obtinere, ac proinde necessario ruendum sit in scepticismum (1). Ergo absurda est.

Prob.  $\alpha$ ) antecedens. Nam doctrina est Cartesii, nihil tandem omnino certum et infallibile sine ullo scrupulo admitti posse, donec nobis innotescat existentia et veracitas Dei (2). Atqui existentia et veracitas Dei etiam secundum ipsum Cartesium non innotescit nobis nisi vi quarumdâ ratiocinationum, quæ certe dum instituuntur, nondum constat Deum existere. Ergo qui methodum Cartesianam sequi volet, nullius rei veram et rationabilem certitudinem assequi valebit.

Prob. idem antecedens  $\beta$ ) Nam cum quis dubitat, vel *falsum supponit* aliquid, nequit rationabiliter illud iterum tamquam certum admittere, nisi instrumenta sibi reservet sufficientia ad dubium illud expellendum. Atqui posita universali dubitatione non suppetunt instrumenta ad emergendum e dubio universali.

Nam instrumenta hæc sunt facultates cognoscitivæ, quarum ope et exercitatione ratiocinamur, et fundamenta rerum expendimus. Jam si facultates istæ omnes fallaces supponantur, quemadmodum supponuntur a Cartesio, impossibile erit fidem illis adhibere, ac proinde ullius rei certitudinem comparare.

Sane testis dubius nullam fidem meretur, donec illius veracitas innotescat. Atqui secundum methodicam dubitationem Cartesii omnium facultatum testimonium dubium habetur, nec verax ostendi potest nisi testimonio earumdem

(1) Loquor de certitudine philosophicâ, et quia ad illam solam assequendam, methodum suam iniecit Cartesius, et quia vulgaris certitudo etiam invitis nobis habetur.

(2) En Cartesii verba: Ut autem etiam illa valde tenuis ratio dubitandi tollatur, quamprimum occurret occasio, *examinare debeo, an sit Deus, et si sit, an possit esse deceptor: hæc enim re ignorata, non videor de ulla alia plane certus esse unquam posse. Cartes. Medit.* 3.<sup>a</sup> An Deus sit, non procul ab initio.

facultatam, quæ adhuc fallaces supponuntur. Ergo quamdiu fallaces aut dubiæ fidei supponuntur facultates nostræ, impossibile est philosophicam certitudinem ullius rei obtinere.

**Prob. 3.<sup>o</sup>** Oratio illa: *Cogito: ergo sum*, vel sumitur ut una dumtaxat propositio, vel argumentatio sub enthymematis forma proposita. Si primum, necesse erit, ut saltem implicite supponatur tamquam certissimum principium contradictionis, quod est basis et fundamentum omnis prorsus objectivæ necessitatis ac certitudinis. Enimvero quid est, quod certo ac necessario verum reputandum sit, si idem simul possit esse et non esse? Si vero velis orationem illam esse enthymema, non solum vera subaudienda sunt principia illa omnia, quibus argumentatio innitur, sed etiam præterea hæc alia, quæ est Major in enthymemate ommissa: *Quidquid cogitat, est*. Et nisi hæc omnia verissima certissimaque ponantur, veritas orationis illius stare nequit. Pugnancia ergo loquitur Cartesius, cum cæteris omnibus veritatibus in dubio relictis, hanc primam firmam indubitamque amplectitur: *Cogito: ergo sum*.

**Prob. 4.<sup>o</sup>** Cartesius in suo processu incurrit in contradictionem et petitionem principii. In contradictionem quidem, quia dum fallaces supponit facultates cognoscitivas, iisdem certissime fidet, ac proinde veraces existimat. Sane Cartesius dum facultatibus suis fidem esse detrectandam docet, sive quia sæpe nos fefellerunt, sive quia forte Deus condere nos potuit in omnibus deceptioni obnoxios, sive certe quia genius aliquis malignus nos perpetuo deludere forte delectatur; testimonium conscientiæ de propria cogitatione tamquam indubium admittendum sibi esse decernit, criterium ideæ claræ ac distincte statuit, eidemque suam tandem firmitatem adsciscit ex veracitate Dei, cujus existentiam multiplici argumentatione concludit.

Stabilita autem veracitate Dei, agnoscit in multis infallibilitatem intellectus, et admittit tamquam veras omnes perceptiones facultatum nostrarum claras ac distinctas, omniaque judicia, quæ versantur circa clare et distincte percepta (1).

(1) Relege quæ supra retulimus ex doctrina ipsius Cartesii.

Jam quæro a Cartesio, num veraces habeat omnes istas ratiocinationes (1), quibus veracitatem Dei concludit, ut tandem restitueret facultatibus nostris infallibilitatem in clare distincteque perceptis, an vero non. Si non habet veraces, infeliciter tempus consumpsit, nec poterit unquam e profundo dubii sui barathro emergere. Si autem veraces habet, jam secum misere pugnat fidens facultatibus suis, dum eas fallaces supponit, multaque tamquam vera assumens, dum nihil posse adhuc tamquam verum assumi decernit.

Petitionem autem principii aperte committit, tum quia veritatem ac certitudinem suarum facultatum et cognitionum, quam per suam methodum stabilire nititur, perpetuo supponit, in suo processu; tum quia dum omnimodam sui criterii, firmitatem ex existentia et veracitate Dei summi Conditoris nostri demonstrare contendit, supponit admittendas esse tamquam infallibiles perceptiones omnes claras et distinctas, judiciumque ex iisdem composita. In quo et circulus vitiosus latere videtur, quandoquidem infallibilitas judiciorum ac perceptionum clararum distinctarumque ex veracitate Dei, veracitas autem et existentia Dei, ex variis iudiciis et perceptionibus, quia clarissimæ ac distinctissimæ sunt, derivatur.

Et hæc sufficiant contra methodum Cartesianam, neque enim urgere volumus omnia, quæ alii auctores adversus eandem congressere (2).

317. **Dices 1.<sup>o</sup>** A Cartesio non dubitari penitus de veracitate omnium facultatum, nam eo ipso quod certissimam putat existentiam sui et suæ dubitationis cogitationisque, admittit tamquam verax testimonium conscientiæ.

**Respondeo** in primis perperam admitti veracitatem conscientiæ, negata vel in dubium revocata cæterarum facultatum veracitate, nam rationes, quæ suadent conscientiæ veraci-

(1) Omitto nunc satis infirmam et labilem esse rationem, qua Cartesius probat existentiam entis infiniti, æterni summe perfecti.

(2) Fuscæ atque eruditæ de hac re scripserunt Jacobus Balmes, *Filos. fundamental*, lib. 1.<sup>o</sup>, cap. 18; P. Josephus Kleutgen, *La filosofia antica*, etc., tom. 1; Cajetanus Sanserverino, *Logic.*, part. 2, cap. 2, art. 3, alique.